

розвитку малих підприємств доцільно проводити з трьох точок зору: інвестора, підприємця і держави, однак із-за дефіциту статистичної інформації вона не завжди може бути повною і досконалою. Виконані дослідження засвідчують доцільність інвестування коштів саме у розвиток малих підприємств на селі сільськогосподарського спрямування, що підтверджується, зокрема, показником рівня рентабельності, який у цій галузі є найвищим.

Список використаних джерел

1. Варналій З.С. Мале підприємництво: основи теорії і практики. – 3-е вид., стереотип. – К.: Знання, 2005. – 304 с.
2. Онищенко О.М. Сільське господарство, село і селянство України у дзеркалі пострадянської аграрної політики / О.М. Онищенко, В.В. Юрчишин // Економіка України. – 2006. – № 1. – С. 4–13
3. Статистичний щорічник Хмельницької області / [за ред. В.В. Скальського] // Державна служба статистики України. Головне управління статистики в Хмельницькій області. – 2013. – 424 с.
4. Статистичний збірник «Україна в цифрах у 2013 році» / [за ред. О.Г. Осауленка] // Державна служба статистики України. – 2014. – 240 с.
5. Шульський М.Г. Фермерство: проблеми становлення і розвитку. – Львів, 2004. – 392 с.

Summary. The state of entrepreneurship in rural areas, the estimation of the efficiency of the operation and development of small enterprises.

Key words: small business, village, countryside, farm.

УДК 330.341

*Сайнський Д.А.,
аспірант
Національного наукового центру «Інститут аграрної економіки» УААН,
м. Київ*

АНАЛІЗ ШЛЯХІВ СТАБІЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ В ГАЛУЗІ ХМЕЛЯРСТВА УКРАЇНИ

Автором проаналізовано результати оцінювання керівниками хмелярських господарств теперішнього соціально-економічного стану цієї галузі. Виявлені фактори, які чинять найбільший негативний вплив на розвиток хмелярства в Україні і, зокрема, у зоні Полісся. Означені можливі шляхи подальшого розвитку, відродження та стабілізації галузі і прилеглих до хмелегосподарств сільських територій.

Ключові слова: хмелярська галузь, соціально-економічний стан, керівники хмелегосподарств, аналіз результатів оцінювання, фактори негативного впливу, пошук шляхів розвитку.

Постановка проблеми. Хмелярська галузь здійснює свою діяльність в умовах динамічних, перманентних і важко прогнозованих змін зовнішнього середовища, майже не прогнозованої ринкової кон'юнктури на свою продукцію. Відсутність належної державної політики і підтримки галузі хмелярства не забезпечили ствердження галузі, як конкурентоспроможного напрямку в аграрному секторі економіки України здатної забезпечити не тільки сировиною пивоварну промисловість держави, а й створити умови для наповнення податками і зборами бюджетів усіх рівнів, стабілізації соціально-економічного становища сільських територій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Оцінка соціально-економічного становища галузі хмелярства в Україні та відповідних сільських територій розглядалися у матеріалах таких вітчизняних вчених і науковців, як Довгалюк В.І., Куровська Н.О., Малиновський А.С., Николук О.М., Т.Ю. Приймачук, А.В. Проценко, Савченко Ю.І., Шатило О.М., та інших.

Виклад основного матеріалу. Для окреслення кола заходів виходу галузі хмелярства України із занепаду та активізації відродження промислового хмелярства, стабілізації внутрішнього ринку хмелесировини, збереження та розширення робочих місць та надзвичайно важливою є думка керівників та спеціалістів самих хмелярських господарств з метою максимального наближення таких заходів до реального стану справ, що мають місце в галузі.

Так, на засіданні зборів Асоціації хмелярів України (яке відбулось 27.09.2013 на базі Інституту сільського господарства Полісся НААН України) проведено вивчення думки керівників та провідних спеціалістів хмелярських господарств з питань наявності проблем розвитку хмелярства в Україні, оцінки ефективності державної підтримки та взаємовідносин в процесі розвитку галузі.

Всі опитані керівники хмелярських господарств оцінили сучасний стан розвитку галузі хмелярства в Україні як негативний, в той же час на думку респондентів галузь хмелярства є пріоритетним напрямом розвитку аграрного сектору для зони Полісся в Україні.

Переважає більшість хмелярських господарських господарств вузькоспеціалізовані та залежать від реалізації хмелепродукції, наявні хмелярські знаряддя і механізми зношені, зокрема хмелекомбайни, які експлуатуються понад 25 років. При цьому до 90 відсотків хмелярської техніки іноземного виробництва та третина вітчизняного, вартість якої компенсувалась за рахунок коштів державного бюджету, була бувшою у вжитку, що не сприяє інноваційному розвитку галузі.

В той же час, найбільш негативний вплив на розвиток хмелярства в Україні має відсутність інтеграційних зв'язків між хмелярами та пивоварними компаніями, недостатнє державне фінансування галузі. Внаслідок чого керівники хмелярських господарств визнають неефективною існуючу державну підтримку галузі та наявність бюрократичного зволікання з оформленням документів на компенсацію понесених витрат.

Зокрема, всі опитані респонденти визнають, що найбільший вплив на ефективність розвитку галузі хмелярства має труднощі у реалізації хмелепродукції внаслідок відсутності взаємозв'язків з пивоварами. Понад 80 відс. опитаних керівників визнають, що на ефективність процесів у хмелярстві має наявність застарілої хмелярської техніки і механізмів.

Жодне з опитаних хмелярських господарств не здійснює страхування хмеленасаджень та урожаю хмелю, а також не залучає кредитні ресурси для забезпечення процесу виробництва, переробки і реалізації хмелепродукції. При цьому половина опитаних респондентів вважає витрати на страхування марною тратою грошей, а всі опитані керівники скаржаться на неможливість залучення кредитних ресурсів для забезпечення господарської діяльності в галузі хмелярства по причині високих процентів за користуванням кредитами, а також зволіканням з оформленням кредитних договорів.

Асоціацією хмелярів України підтримано важливість системних змін, як у організації державної підтримки галузі хмелярства так і процесів регулювання розвитком галузі, оскільки відсутність зрушень у роботі галузі може привести не тільки до зане-

паду і подальшій втраті галузі, а й загострення соціальних настроїв у тих депресивних районах Полісся, де хмелярство є провідним напрямом у розвитку сільського господарства з огляду на особливі природно-кліматичні умови, що переважно є сприятливими для вирощування хмелю.

Протягом 10 років кількість осіб зайнятих в агропромисловому комплексі Житомирської області, зокрема Олевського району скоротилась у понад 12 разів, або на 1695 осіб (з 1845 осіб у 2003 р. до 150 осіб у 2013 р.), в той же час кількість осіб зайнятих у галузі хмелярства району за вказаний період скоротилась у майже 15 разів, або на 788 осіб. При цьому, темпи скорочення зайнятих осіб в галузі хмелярства в Олевському районі у 1,2 рази, або на 8,3 відсоткових пункти випереджає темпи скорочення зайнятих осіб загалом в агропромисловому комплексі регіону.

Отже, одним з основних напрямків розвитку сільського господарства на Олевщині є хмелярство (в районі зосереджено більше половини хмільників від загальної кількості по Україні).

На сьогодні, не зважаючи на державну підтримку, спостерігається стійка тенденція до скорочення хмелярських господарств, як наслідок зменшення кількості зайнятих працівників в галузі хмелярства, що призводить до зростання чисельності безробітних, посилює соціальну напругу в регіоні у результаті скорочення робочих місць.

Так, з 27 господарств району, які займалися хмелярством в Олевському районі у 2007 р. в 2013 залишилося 9, або чисельність скоротилась у 3 рази (на 18 хмелепідприємств). Одною з причин такого стану справ стала відмова пивоварів від вітчизняної сировини та переважного використання у виробництві імпорту сировини, або ж заміники натуральних складників хімічними сполуками.

Такий стан справ не міг не вплинути на зайнятість населення у хмелярських регіонах, зокрема у найбільшому хмелярському регіоні – Житомирській області. Зазначене призводить до витрачання державних фінансових ресурсів на виплату допомоги по безробіттю звільненим особам, а також на їх підвищення кваліфікації, перенавчання за іншими фаховими напрямками тощо.

Протягом 2009–2014 рр. у Житомирській області зросла чисельність осіб, які були зайняті в галузі хмелярства Житомирської області (вирощування та збір хмелю) та скористались послугами державної служби зайнятості, зокрема одержували допомогу по безробіттю, а також проходили професійне навчання збільшилась у 4,1 рази, або на 2804 осіб (з 897 осіб у 2009 р.є до 3701 осіб у 2014 році). При цьому найбільша питома вага осіб, які були зайняті в галузі хмелярства Житомирської області (вирощування та збір хмелю) та скористались у 2014 р. послугами державної служби зайнятості припадає на Олевській район – 2518 осіб, або 68,0 відс. загальної чисельності осіб Житомирської області (головного регіону, який займається вирощуванням хмелю в Україні).

За статистичною звітністю державної служби зайнятості слідує, що в Житомирській області (як провідному регіоні хмелярської галузі) протягом останніх років має місце тенденція щодо зростання кількості осіб, направлених на професійне навчання, а також осіб, які відповідно пройшли професійне навчання, зокрема тих, що займались вирощуванням і збором хмелю.

Відомості щодо направлення, проходження професійного навчання, а також припинення навчання за 2008–2013 рр. наведено у таблиці 1.

Таблиця 1

Динаміка направлення, проходження професійного навчання, а також припинення навчання у Житомирській області за 2008-2013 рр.

Період	Навчалоя на початку року	Направлено на проф.-навчання з початку року	Усього навчалоя у звітному періоді (гр. 1+гр.2)	Пройшли професійне навчання	Залишили навчання		Продовжують навчання на кінець звітнього періоду
					Усього	в т.ч. з поважних причин	
2008 р.	1269	7227	8496	7050	146	132	1300
2009 р.	1300	2895	4195	3813	68	52	314
2010 р.	314	4718	5032	4321	62	49	649
2011 р.	649	4586	5235	4685	82	68	468
2012 р.	468	4966	5434	4988	75	50	371
2013 р. (01.10.13)	371	4422	4693	3830	53	33	910
Всього	х	28814	33185	28687	486	384	х

Джерело: власні дослідження, за статистичною звітністю (звітна форма 2 пн розділ XII «Професійне навчання незайнятого населення») Житомирського обласного центру зайнятості [1].

За даними вказаної таблиці протягом 2009–2012 рр. кількість осіб, з числа безробітних направлених на професійне навчання зростає на 2071 осіб, або у 1,7 рази (з 2895 у 2009 р. до 4966 у 2012 р.), подібно зростає кількість осіб, які навчалися протягом року у вказаному періоді зростає на 1239 особи, або у 1,3 рази (з 4195 осіб у 2009 р. до 5434 осіб у 2012 р.). Протягом останніх років (2011–2013 рр.) на професійну підготовку однієї особи, що завершила навчання у Житомирській області у середньому витрачалось 6,6 тис. гривень.

За повідомленням Головного управління статистики у Житомирській області [2] кількість зареєстрованих безробітних на кінець грудня 2013 р. становила 18,0 тис. осіб, при цьому допомогу по безробіттю отримували 14,5 тис. осіб, а середній розмір допомоги по безробіттю у грудні 2013 р. склав 1009,8 грн., що на 5,1 відс. більше ніж у попередньому місяці. Цей показник дорівнює 82,9 відс. законодавчо визначеного розміру мінімальної заробітної плати (1218 грн. по стану на грудень 2013 р.).

Висновки. Негативні процеси, які відбуваються в галузі хмелярства, пов'язані із скороченням кількості хмелярських господарств, площ хмелешпалер та хмеленасаджень призводить до значного вивільнення працівників задіяних у виробничих процесах в галузі (вирощування, збір, переробка хмелю). Враховуючи, що більшість хмелярських регіонів розташовані у зоні Полісся (зокрема частина Житомирської області, як провідного хмелярського регіону України) де природно-кліматичні умови сприятливі саме для вирощування хмелю призводить до відсутності роботи, зокрема у агропромисловому комплексі, внаслідок чого звільнені з хмелєгосподарств працівники вимушені користуватись послугами органів зайнятості, а держава витрачати фінансові ресурси на виплату допомог по безробіттю, додаткове профнавчання таких осіб (щонайменше за нашими розрахунками – 25,0 тис. грн. на одну особу на рік). Крім того, відсутність роботи, належного фінансового забезпечення таких осіб загострює соціальну напругу у таких регіонах та не сприяє розв'язанню соціально-економічних проблем.

Список використаних джерел

1. Статистичні дані Житомирського обласного центру зайнятості по Житомирській області [Електронний ресурс] / Державний центр зайнятості України. – Режим доступу: <http://www.dcz.gov.ua/zhy/control/uk/index>.
2. Соціально-економічне становище Житомирської області за 2013 рік [Електронний ресурс] / Державний комітет статистики України. – Режим доступу: www.zt.ukrstat.gov.ua/publ-trav.html.

Summary. Evaluation results of the current socio-economic state of this area are analyzed by the leaders of hop-growing farms. Factors of the greatest negative influence on development of hop-growing industry in Ukraine are defined, in particular, in the zone of Polissia. The possible ways of further development, revival and stabilizing of industry and the nearest to the hop-growing farms rural territories are determined in the paper.

Key words: hop-growing industry, socio-economic state, leaders of hop-growing farms, analysis of evaluation results, factors of negative influence, search of ways of development

УДК 330.341.1

Шевчук Л.М.,

асистент кафедри економіки підприємства

Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка,
м. Кам'янець-Подільський

ДО ПИТАННЯ РОЗРОБКИ СТРАТЕГІЇ ТЕХНІКО-ТЕХНОЛОГІЧНОГО ОНОВЛЕННЯ ПІДПРИЄМСТВ

У статті виділені етапи розробки стратегії техніко-технологічного оновлення промислових підприємств та запропонований підхід до вибору та управління стратегією оновлення, який базується на певних параметрах.

Ключові слова: техніко-технологічне оновлення, стратегія оновлення, політика оновлення, стратегічні наміри.

Постановка проблеми. Для забезпечення зростання конкурентоспроможності вітчизняних підприємств в процесі управління техніко-технологічним оновленням необхідно розробляти спрямовану на це стратегію оновлення, яка має враховувати як стратегічні орієнтири, так і основні цілі підприємства, в тому числі соціальні та екологічні аспекти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сучасному етапі значний внесок у дослідженні процесів формування і реалізації стратегій підприємств здійснили праці таких вітчизняних учених, як І. Тульпа та О. Сумець [3], Б. Максиміва [2], Р.Єршової, І.І. Пічуріна, Г. Федаш [4], Т.. Харчук [5], та З. Шершньової [6]. В той же час аналіз літературних джерел показує, що конкретної послідовності дій щодо формування стратегії техніко-технологічного оновлення немає. Тому це питання потребує подальшого дослідження та більш глибокого вивчення.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження етапів розробки та реалізації стратегії техніко-технологічного оновлення, а також політики оновлення з виділенням основних її складових, принципів та методів формування.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні однією з основних причин низького рівня техніко-технологічного оновлення українських підприємств є відсутність розробленої стратегії оновлення. Для формування стратегії необхідно використовувати певну сукупність методів та інструментів. Наразі вважаємо за доцільне дослідити